

МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА ШКОЛА БІЗНЕСУ»**

Кафедра менеджменту та економіки

УЗГОДЖУЮ

Директор Навчально-наукового
інституту «Європейська школа
бізнесу»

О. Власенко
" 09 " 2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту та
економіки

Ю. Ремига
" 09 " 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІНАНСИ, ГРОШІ ТА КРЕДИТ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти:	Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти:	Бакалавр
Галузь знань:	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність:	073 «Менеджмент»

Київ – 2021

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет».

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена на основі навчальних планів №0736/21-01, №0736з/21-02, №073п/21-03, №073пз/21-04, схвалених на засіданні Вченої ради університету (протокол №7 від 01.07.2021 р.).

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

викладач кафедри менеджменту та економіки,
кандидат економічних наук

 Н. Приймак

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена на засіданні кафедри менеджменту та економіки, протокол № 8 від «02» 09 2021 р.

Завідувач кафедри менеджменту та економіки

 Ю. Ремига

Гарант ОП Ю. Ремига

Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Від розуміння світових фінансових процесів, інформаційного забезпечення та вміння ефективно використовувати сучасний фінансовий та грошово-кредитний інструментарій значною мірою залежить успіх та місце суб'єктів економічних відносин у світовій ієрархії. У зв'язку з цим для держави, яка претендує зайняти належне місце в глобальному просторі, особливо актуальною стає підготовка фахівців, котрі здатні аналізувати такі економічні явища, як фінанси, гроші, грошовий ринок та кредит. А також відмічати зміни в їхньому функціонуванні та виробляти адекватні підходи в сучасній економічній політиці, а розвиток ринкових відносин зумовлює підвищення фінансів, грошей та кредиту в різних галузях економіки України.

Наукове розуміння проблем фінансів, грошей, грошового обігу, кредитних, податкових і бюджетних відносин є необхідною складовою професійних економічних знань студентів. Тому важливе місце в підготовці висококваліфікаційних фахівців відводиться навчальній дисципліні «Фінанси, гроші та кредит».

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»	<u>Нормативна</u>	
Розділів – 2	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки	
Змістових розділів – 3		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		4-й	4-й
		Лекції	
		32 год.	8 год.
		Практичні	
16 год.	4 год.		
Тижневе навантаження: аудиторних – 3,0 самостійної роботи студента – 4,5	Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Самостійна робота	
		72 год.	108 год.
		Вид контролю:	
		<u>іспит</u>	<u>Іспит</u>

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сутність фінансів, грошей та кредиту, їх функцій в суспільстві, роль в процесі становлення ринкової економіки, склад кредитної системи і функцій її окремих компонентів, а також актуальні проблеми грошового обігу та кредитування.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу «Фінанси, гроші та кредит» базується на знаннях, одержаних курсантами після вивчення дисциплін «Економічна теорія», «Менеджмент», «Правознавство», інших загальноосвітніх та професійних дисциплін навчального плану підготовки бакалавра.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни є набуття фахівцями компетенцій щодо формування системи фундаментальних знань з теорії фінансів, грошей та кредиту та системи розвитку сучасних фінансових і грошово-кредитних відносин суспільства.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» є з'ясування:

- сутності грошей, їх появи та еволюції в умовах розвитку ринку;
- закономірностей грошового та кредитного обігу в умовах ринкового господарства;
- принципів і форм організації сучасної грошово-кредитної системи;
- сутності методів, принципів та інструментів грошово-кредитної політики, закономірностей у сфері фінансових відносин держави, суб'єктів господарювання і населення;
- особливостей вітчизняної та зарубіжних ринкових моделей грошей і кредиту;
- характеристики ринку позичкових капіталів, грошового обігу, банків та банківської діяльності;
- функціонування спеціалізованих небанківських інститутів;
- шляхів використання закономірностей у сфері фінансових відносин у практиці фінансової роботи;
- тенденції розвитку національного та міжнародного фінансового ринку тощо.

1.3. **Компетентності та результати навчання**, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей**:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.
Загальні компетентності	ЗК 3. здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу. ЗК 4. здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

	ЗК 5. знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. СК 3. Здатність визначати перспективи розвитку організації. СК 8. Здатність планувати діяльність організації та управляти часом. СК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння / навички	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність					
1.	здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Загальні компетентності					
2.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу. Здатність визначати перспективи розвитку організації. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Навички використання	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах;

	інформаційних і комунікаційних технологій.		професійної діяльності або навчання	професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності					
3.	Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Здатність визначати перспективи розвитку організації. Здатність планувати діяльність організації та управляти часом. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

Програмні результати навчання	<p>ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.</p> <p>ПРН 6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.</p> <p>ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації</p> <p>ПРН 12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.</p> <p>ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.</p> <p>ПРН 17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.</p>
--------------------------------------	--

Результати навчання:

Після опанування дисципліни студент повинен

знати:

- сутність та функції таких категорій, як «гроші», «кредит», «фінанси», зміст основних теорій грошей, поняття грошового обігу, грошових потоків, грошового ринку та грошових систем, основ кредитних, розрахункових і валютних відносин;

- процес формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів держави, підприємств різних форм власності;

- основні напрямки зміцнення фінансів та фінансової системи;

- заходи щодо подолання інфляції, бюджетного дефіциту.

уміти:

- вільно орієнтуватися в теоретичних і практичних проблемах фінансової системи;

- аналізувати поточну ситуацію на вітчизняному та зарубіжному фінансовому ринку;

- прогнозувати майбутній розвиток фінансових відносин, обирати оптимальні шляхи вирішення конкретних завдань фінансового характеру;

- аналізувати заходи Національного банку України щодо регулювання грошової маси країни;

- аналізувати заходи грошової політики держави щодо регулювання грошового обігу в країні;

- аналізувати методи антиінфляційної політики держави.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» відводиться 120 години 4 кредити ECTS.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1 ФІНАНСИ І ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ

Тема 1. Фінанси як наука: сутність та функції. Фінансова система держави.

Історичний аспект походження фінансів. Передумови виникнення фінансів. Об'єктивна необхідність фінансів. Фінанси як економічна категорія. Фінанси як економічні відносини і як грошові фонди за рівнями управління економікою. Об'єкт, суб'єкт та функції фінансів. Взаємозв'язок фінансів з іншими вартісними категоріями. Моделі фінансових відносин. Суть фінансової системи, її складова та принципи побудови. Загальна характеристика сфер і ланок фінансової системи. Проблеми розвитку фінансової системи в Україні.

Тема 2. Фінансова політика держави, фінансовий контроль та фінансовий механізм.

Сутність та призначення фінансової політики держави. Складові фінансової політики держави та їх характеристика. Типи фінансової політики: жорстка регламентація; помірна регламентація; політика мінімальних обмежень. Методи реалізації фінансової політики: політика економічного розвитку, політика стабілізації, політика обмеження ділової активності. Фінансова стратегія та фінансова тактика. Особливості сучасної фінансової політики України. Сутність фінансового механізму. Фінансовий механізм та його складові елементи: фінансове планування й прогнозування; фінансові показники; нормативи, ліміти, резерви; стимули і санкції; система управління фінансами. Управління фінансами та його складові елементи. Організація управління фінансами в Україні. Стратегічне та оперативне управління фінансами. Розподіл функцій в управлінні фінансами між державними органами. Функції Міністерства фінансів України та його структурних підрозділів в управлінні фінансами. Фінансовий контроль. Сутність фінансового контролю, його значення. Види, форми й методи фінансового контролю. Фінансовий аудит як незалежний фінансовий контроль. Суб'єкти фінансового контролю в Україні. Шляхи підвищення дієвості фінансового контролю.

Тема 3. Фінансовий ринок: сутність та функції.

Поняття про фінансовий ринок, його призначення. Економічні передумови функціонування фінансового ринку в Україні. Суть фінансового ринку, його роль у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів. Класифікація фінансових ринків. Ринок цінних паперів. Види цінних паперів, які випускаються і обертуються в Україні. Основні характеристики цінних паперів. Правове регулювання фінансового ринку. Державний контроль за випуском і обігом цінних паперів. Фондова біржа: правове положення, організація і порядок роботи. Українська фондова біржа: передумови її створення, особливості та принципи діяльності, завдання та функції. Види угод, які укладаються на фондовій біржі та їх характеристика. Правила реєстрації угод. Форми членства на фондовій біржі. Умови допуску цінних паперів до обігу на фондових біржах в Україні. Правила торгівлі на фондовій біржі. Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

Тема 4. Бюджет та бюджетна система держави.

Сутність бюджету як економічної категорії. Призначення та роль бюджету держави. Об'єкти та суб'єкти бюджетних відносин. Функції бюджету. Бюджет як основний фінансовий план держави. Провідна та координуюча роль бюджету в системі фінансових планів. Показники стану бюджету – бюджетний надлишок і бюджетний дефіцит. Сутність і причини виникнення бюджетного дефіциту. Допустимі межі та джерела покриття бюджетного дефіциту. Класифікація бюджетного дефіциту. Динаміка бюджетного дефіциту в Україні. Особливості державного бюджету на

поточний рік. Бюджетний устрій і бюджетна система. Принципи побудови бюджетної системи. Бюджетний процес, його складові елементи та регламентування. Фінансові ресурси місцевого самоврядування. Місцеві бюджети, їхня роль у місцевому самоврядуванні. Поняття фінансової автономії та показники її рівня. Взаємовідносини між ланками бюджетної системи, їхні форми та організація. Бюджетне регулювання. Бюджетне субсидіювання та його види: субсидії, субвенції, дотації.

Тема 5. Податки та податкова система держави.

Сутність, призначення та необхідність податків. Функції податків. Характерні риси податків, відрахувань і платежів. Взаємозв'язок з іншими розподільчими категоріями (кредит, заробітна плата, собівартість, ціна). Елементи податку. Принципи оподаткування. Класифікація податків. Прямі податки. Непрямі податки. Об'єктивна необхідність податкової системи. Поняття податкової системи та методи її побудови. Структурна побудова податкової системи. Податкова система України, основні етапи її становлення. Податкова політика. Податкова служба, склад податкової служби України.

Тема 6. Державні цільові фонди.

Необхідність функціонування та загальна характеристика державних цільових фондів. Пенсійне страхування громадян України. Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності громадян України. Державне соціальне страхування громадян України на випадок безробіття. Сутність та необхідність запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування в Україні. Соціальне страхування громадян України від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Місце та роль соціального страхування у реалізації державних соціальних програм Уряду України. Іноземний досвід фінансування соціального страхування.

Тема 7. Фінанси суб'єктів господарювання

Необхідність і сутність фінансів підприємств. Фінанси підприємств – основа фінансової системи держави. Функції фінансів підприємств та принципи їх організації. Організаційно-правові форми суб'єктів господарювання. Особливості організації фінансових відносин залежно від галузевих особливостей, галузей економіки, сфер бізнесу. Грошові фонди та фінансові ресурси підприємств, особливості їх формування в умовах ринку. Склад грошових фондів і доходів, порядок їх утворення та використання в умовах ринку. Економічні методи й способи формування фінансових ресурсів. Джерела формування доходів. Поділ коштів підприємства на власні та залучені. Виручка від реалізації продукції, робіт і послуг, її розподіл. Види витрат. Собівартість продукції, робіт, послуг та її складові.

Тема 8. Міжнародні фінанси.

Сутність та призначення міжнародних фінансів. Міжнародні розрахунки та валютне регулювання. Міжнародний фінансовий ринок: сутність, характеристика складових. Міжнародні фінансові потоки. Фінанси міжнародних організацій. Міжнародні фінансові інститути.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2 ГРОШІ, ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ, ГРОШОВІ СИСТЕМИ, ІНФЛЯЦІЯ

Тема 9. Еволюція виникнення грошей, їх сутність та необхідність.

Походження грошей. Концепції походження грошей. Поява грошей як результат еволюційного розвитку товарного обміну. Роль держави у творенні грошей. Сутність грошей. Гроші як загальний еквівалент і особливий товар. Гроші як абсолютно ліквідний актив. Функціональний підхід до визначення сутності грошей. Гроші як гроші та гроші як капітал. Форми грошей та їх еволюція. Повноцінні гроші: сутність, еволюція. Демонетизація золота. Сутність та кредитна природа неповноцінних грошей. Розвиток неповноцінних грошових форм.

Тема 10. Функції грошей. Види грошей та їх вартість.

Функції грошей. Поняття функції грошей. Проблема функцій грошей в економічній теорії. Функції грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб нагромадження, світові гроші. Взаємозв'язок функцій грошей. Вплив на функції грошей на зміни вартості грошей. Якісні властивості грошей. Вартість грошей. Вартість грошей як грошей. Вплив зміни вартості грошей на економічні процеси. Ціна грошей як капіталу. Гроші як інструмент регулювання економіки. Гроші в ринковій (перехідній) економіці України.

Тема 11. Грошовий обіг та грошова система.

Сутність і структура грошового обігу. Законодавче регулювання грошового обігу, Мікро- і макроекономічний аспекти грошового обігу. Модель сукупного грошового обігу та грошові потоки. Грошова маса та її елементи. Контроль за грошовою масою як частина економічної політики держав. Характеристика грошової маси. Грошові агрегати та їх економічний зміст. Структура української грошової маси. Грошова база. Швидкість обігу грошей. Чинники, що впливають на швидкість грошової бази. Грошово-кредитний мультиплікатор. Фактори впливу на мультиплікатор. Методи стабілізації грошей. Економічна сутність грошової системи та її складові. Грошова одиниця та українська гривня. Види державних грошових знаків в Україні. Валютний курс як співвідношення між грошовими одиницями різних країн. Види курсів. Порядок емісії та обігу грошових знаків. Регламентація безготівкового грошового обігу. Центральний банк як основний елемент грошової системи та валютного регулювання країни. Типи грошових систем за різними ознаками. Види грошово-кредитної політики. Етапи творення грошової системи України.

Тема 12. Грошовий ринок: особливості його функціонування і стабілізації.

Економічна сутність грошового ринку та його структура. Інструменти грошового ринку. Суб'єкти грошового ринку. Сегменти грошового ринку. Модель грошового ринку. Кон'юнктура грошового ринку. Формування попиту та пропозиції грошей. Пропозиція грошей та механізм її реалізації. Рівновага монетарного ринку та шляхи її досягнення.

Тема 13. Інфляція та грошові реформи.

Інфляція. Сутність та форми прояву інфляції. Види інфляції за формою прояву; за темпами знецінення грошей; за чинниками, що спричиняють інфляційний процес. Вимірювання інфляції. Закономірності інфляційного процесу та причини інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Методи державного регулювання інфляції. Кейнсіанський підхід до регулювання інфляції. Заходи антиінфляційної політики ринкового спрямування. Особливості інфляційного процесу в Україні. Грошова реформа як складовий елемент антиінфляційних заходів. Сутність грошової реформи. Види грошових реформ за глибиною реформаційних заходів, за характером обміну старих грошей на нові, за порядком введення в обіг нових грошей. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Тема 14. Роль кредиту у ринковій економіці.

Загальні передумови формування кредитних відносин та необхідність кредиту. Економічні чинники розвитку кредиту та особливості вияву їх у різних галузях народного господарства. Суть кредиту. Кредит як форма руху вартості на поворотній основі. Еволюція кредиту в міру розвитку суспільного виробництва. Кредит як форма суспільних відносин. Економічна основа, стадії та закономірності руху кредиту. Форми та види кредиту. Об'єкти та суб'єкти кредитних відносин. Критерії класифікації кредиту. Форми кредиту, переваги й недоліки кожної з форм. Види кредиту та їх характеристика. Поняття функцій кредиту та їх класифікація. Характеристика окремих функцій кредиту. Основні напрямки вияву ролі кредиту в ринковій економіці.

Тема 15. Сучасні кредитні системи.

Поняття та призначення кредитної системи. Економічна сутність банків. Одно- та дворівневі банківські системи. Центральний банк як основна регулююча ланка кредитної системи. Функції Центрального банку та його повноваження. Поняття, призначення та класифікація комерційних банків, операції комерційних банків та їх місце в кредитній системі України. Характеристика, функції та види спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Небанківський сектор.

Тема 16. Спеціалізовані кредитно-фінансові установи.

Передумови становлення та розвитку спеціалізованих кредитно-

фінансових установ. Основні напрями діяльності сучасних спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Страхові компанії: їхня функціональна суть та форми організації. Об'єкти страхування та особливості їхнього страхування. Основні операції страхових компаній. Страхові премії. Інвестиційні компанії та їхні основні операції. Інвестиційні компанії публічного та приватного типу. Позиково-ощадні асоціації. Фінансові компанії. Кредитні спілки. Ломбарди. Добродійні фонди. Міжбанківські об'єднання, їхня роль та значення у функціонуванні кредитних систем. Класифікація міжбанківських об'єднань. Характерні риси міжбанківських об'єднань. Пенсійні фонди. Організаційно-правові форми пенсійних фондів. Особливості функціонування пенсійних фондів. Операції пенсійних фондів.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		Л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий розділ 1. Фінанси і фінансові системи												
Тема 1. Фінанси як наука: сутність та функції. Фінансова система держави.	7	2	1	-	-	4	8	2	-	-	-	6
Тема 2. Фінансова політика держави, фінансовий контроль та фінансовий механізм.	7	2	1	-	-	4	8	-	2	-	-	6
Тема 3. Фінансовий ринок: сутність та функції.	7	2	1	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 4. Бюджет та бюджетна система держави.	8	2	2	-	-	4	10	2	-	-	-	8
Тема 5. Податки та податкова система держави	7	2	1	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 6. Державні цільові фонди	5	2	-	-	-	3	6	-	-	-	-	6
Тема 7. Фінанси суб'єктів господарювання	5	2	-	-	-	3	8	-	-	-	-	8
Тема 8. Міжнародні фінанси	6	2	-	-	-	4	8	-	-	-	-	8
<i>Контрольна робота</i>	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Разом за змістовим розділом 1</i>	54	16	8	-	-	30	60	4	2	-	-	54
Змістовий розділ 2. Гроші, теорія грошей, грошові системи, інфляція												
Тема 9. Еволюція виникнення грошей, їх сутність та необхідність	7	2	1	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 10. Функції грошей. Види грошей та їх вартість	6	2	-	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 11. Грошовий обіг	7	2	1	-	-	4	12	2	2	-	-	8

та грошова система.												
Тема 12. Грошовий ринок: особливості його функціонування і стабілізації	7	2	1	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 13. Інфляція та грошові реформи.	7	2	1	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Разом за змістовим розділом 2	34	10	4	-	-	20	38	2	2	-	-	34
Змістовий розділ 3. Теорія кредиту												
Тема 14. Роль кредиту у ринковій економіці.	8	2	2	-	-	4	10	2	-	-	-	8
Тема 15. Сучасні кредитні системи.	7	2	1	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 16. Спеціалізовані кредитно-фінансові установи	7	2	1	-	-	4	6	-	-	-	-	6
<i>Захист індивідуального науково-дослідного завдання</i>	10	-	-	-	-	10						
Разом за змістовим розділом 3	32	6	4	-	-	22	22	2	-	-	-	20
Усього годин	120	32	16	-	-	72	120	8	4	-	-	108

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Фінанси як наука: сутність та функції. Фінансова система держави.	2
2.	Фінансова політика держави, фінансовий контроль та фінансовий механізм.	2
3.	Фінансовий ринок: сутність та функції.	2
4.	Бюджет та бюджетна система держави.	2
5.	Податки та податкова система держави.	2
6.	Державні цільові фонди.	2
7.	Фінанси суб'єктів господарювання.	2
8.	Міжнародні фінанси.	2
9.	Еволюція виникнення грошей, їх сутність та необхідність.	2
10.	Функції грошей. Види грошей та їх вартість.	2
11.	Грошовий обіг та грошова система.	2
12.	Грошовий ринок: особливості його функціонування і стабілізації.	2
13.	Інфляція та грошові реформи.	2
14.	Роль кредиту у ринковій економіці.	2
15.	Сучасні кредитні системи.	2
16.	Спеціалізовані кредитно-фінансові установи.	2
	Разом:	32

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Фінанси як наука: сутність та функції. Фінансова система держави.	1
2.	Фінансова політика держави, фінансовий контроль та фінансовий механізм.	1

3.	Фінансовий ринок: сутність та функції.	1
4.	Бюджет і бюджетна система держави.	2
5.	Податки та податкова система держави	1
6.	<i>Контрольна робота</i>	2
7.	Еволюція виникнення грошей, їх сутність та необхідність.	1
8.	Грошовий обіг та грошова система.	1
9.	Грошовий ринок: особливості його функціонування і стабілізація.	1
10.	Інфляція та грошові реформи.	1
11.	Роль кредиту у ринковій економіці.	2
12.	Сучасні кредитні системи.	1
13.	Спеціалізовані кредитно-фінансові установи.	1
	Разом:	16

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Фінанси як наука: сутність та функції. Фінансова система держави.	4
2.	Фінансова політика держави, фінансовий контроль та фінансовий механізм.	4
3.	Фінансовий ринок: сутність та функції.	4
4.	Бюджет та бюджетна система держави.	4
5.	Податки та податкова система держави.	4
6.	Державні цільові фонди.	3
7.	Фінанси суб'єктів господарювання.	3
8.	Міжнародні фінанси.	4
9.	Еволюція виникнення грошей, їх сутність та необхідність.	4
10.	Функції грошей. Види грошей та їх вартість.	4
11.	Грошовий обіг та грошова система.	4
12.	Грошовий ринок: особливості його функціонування і стабілізації.	4
13.	Інфляція та грошові реформи.	4
14.	Роль кредиту у ринковій економіці.	4
15.	Сучасні кредитні системи.	4
16.	Спеціалізовані кредитно-фінансові установи	4
17.	<i>Захист індивідуального науково-дослідного завдання</i>	10
	Разом:	72

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) з дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» виконується у п'ятому семестрі, відповідно до методичних рекомендацій, з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмінь, набутих студентом у процесі засвоєння всього навчального матеріалу дисципліни.

Виконання ІНДЗ є підсумковою самостійною роботою студента, що передбачає використання отриманих знань та навиків під час лекційного та практичного курсів з дисципліни «Фінанси, гроші та кредит».

Індивідуальна робота реалізується у формі доповіді з обов'язковим посиланням на джерела, а також практичної задачі (ситуаційної задачі), вирішення якої потребує успішного засвоєння змісту дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» та отримання навиків застосування набутих знань шляхом проведення певних розрахунків, обґрунтування проєктів тощо.

8. ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Історичне становлення фінансів.
2. Розвиток фінансів як наукової категорії.
3. Становлення та розвиток фінансової науки.
4. Історичні факти української фінансової думки.
5. Наукова фінансова думка в світовій сучасності.
6. Світова фінансова криза.
7. Вплив світової фінансової кризи на Україну
8. Історичний розвиток податків
9. Досвід зарубіжних країн в побудові податкової системи
10. Податкова політика України.
11. Система оподаткування в Україні та шляхи її реформування.
12. Зарубіжний досвід у побудові бюджетної системи.
13. Бюджетний процес в Україні та проблеми його удосконалення.
14. Бюджетний дефіцит: сутність, класифікація та причини виникнення.
15. Основні джерела покриття бюджетного дефіциту.
16. Фінансовий менеджмент та необхідність його застосування на підприємствах.
17. Фінансові ресурси та фінансові резерви у фінансуванні відтворювальних процесах підприємств різних форм власності: економічна сутність, джерела формування та призначення.
18. Профспілки та їх фінанси.
19. Історія виникнення векселя.
20. Похідні цінні папери та їх значення.
21. Українські фондові біржі.
22. Залучення іноземного капіталу в українську економіку: форми та методи.
23. Діяльність міжнародних фінансових інститутів.
24. Необхідність та сутність грошей.
25. Сучасні форми грошей.
26. Еволюція грошей та їх форма.
27. Значення грошей у завершальній моделі ринкового кругообігу.
28. Грошовий обіг та грошова система в Україні.
29. Головні ринки, що взаємопов'язуються з грошовим обігом.
30. Законодавче регулювання грошового обігу в Україні.
31. Грошова система економіки ринкового типу.
32. Процес створення грошової системи в Україні.

33. Формування попиту на гроші в сучасній вітчизняній економіці.
34. Формування пропозиції на гроші в сучасній вітчизняній економіці.
35. Фінансове посередництво на вітчизняному грошовому ринку.
36. Сутність поняття, цілі та види грошових реформ.
37. Міжнародний досвід проведення грошових реформ.
38. Особливості проведення грошових реформ в Україні.
39. Сучасна інфляція в Україні, її особливості та основні індикатори.
40. Кредитна система та її елементи. Особливості кредитної системи в Україні.
41. Дискусійні питання щодо визначення функцій кредиту.
42. Сучасні альтернативні методи кредитування в Україні та закордоном.
43. Концептуальні основи розвитку кредитних систем ЄС.
44. Концептуальні основи розвитку кредитних систем США.
45. Основні напрямки сучасної облікової політики НБУ.
46. Грошово-кредитна політика НБУ та особливості її здійснення в сучасних умовах.
47. Механізм управління державним боргом, який використовує Центральний банк.
48. Порівняльний аналіз організаційних форм та виконуваних функцій Центральних банків економічно розвинутих країн світу.
49. Особливості сучасних банківських послуг.
50. Стан та перспективи розвитку кредитних операцій комерційних банків України.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» застосовуються інформаційні та практичні методи навчання: класичні лекції, лекції-дискусії, практичні заняття, консультації з виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також виконання рефератів зорієнтованих на науково-дослідницький пошук студентів, підготовка коротких повідомлень на основі додаткової літератури курсу, письмові завдання при проведенні контрольних робіт.

Методи навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий або евристичний метод, дослідницький метод.

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності: індуктивні і дедуктивні.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Відповідно до плану вивчення дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» передбачається проведення поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль передбачає проведення опитування під час практичних занять;
- контроль виконання ІНДЗ та інших видів робіт;
- підсумковий контроль реалізується у вигляді іспиту.

Методи контролю:

1. Оцінювання знань студента під час практичних занять.
2. Виконання завдань для самостійної роботи.
3. Виконання ІНДЗ.
4. Проведення проміжних тестів.
5. Проведення поточно контролю.
6. Проведення підсумкового іспиту.

11. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Формою підсумкового контролю є **іспит**, який складається очно в період призначений навчально-методичним центром або за індивідуальним графіком, який затверджується навчальним планом. Основною формою підсумкового контролю є відповідь на два теоретичні питання курсу та практичне завдання.

12. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи з дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» здійснюється в балах відповідно до табл. 12.1. Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

Таблиця 12.1

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни “Фінанси, гроші та кредит”

Розділ I Поточне тестування та самостійна робота																	Розділ II Підсумковий контроль	Всього	
Змістовий розділ 1									Змістовий розділ 2					Змістовий розділ 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	КР	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14	T 15	T 16	ІНДЗ	40	100
2	3	2	3	2	-	-	-	10	3	-	5	5	2	3	5	5	10		

*T1, T2, ..., T22 - теми занять

*КР – контрольна робота

*ІНДЗ – індивідуальне науково-дослідне завдання

Поточне оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру у наступних формах:

– усного опитування студентів на практичних заняттях та оцінки рівня їх знань;

- перевірки правильності розв’язання практичних задач;
- експрес-опитування (в усній чи письмовій формі).

Загальна оцінка знань студентів за поточним контролем

Результати поточного контролю знань студентів в цілому (за усіма формами робіт) оцінюються в діапазоні від **0** до **60** балів.

Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання вимог навчальної програми та у разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше **36** балів.

Підсумкове оцінювання знань студентів

Підсумкове оцінювання знань студентів проводиться у формі іспиту.

Критерії оцінювання знань під час іспиту

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на іспиті складає **40** балів (див. табл. 12.2).

Таблиця 12.2

Розподіл балів оцінювання при підсумковому контролі з навчальної дисципліни «Фінанси, гроші та кредит»

Оцінка в балах за поточне оцінювання	Оцінка в балах за підсумкове оцінювання	Оцінка за національною шкалою
54-60	36-40	Відмінно
45-53	30-35	Добре
36-44	24-29	Задовільно
менше 36	менше 24	Незадовільно

Під час оцінювання відповіді на окреме питання додатково враховуються допущені недоліки та помилки, якими вважаються:

- неохайне оформлення роботи (не загальноприйняті скорочення, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус **2** бали);
- неточності в назвах окремих економічних категорій та понять (мінус **4** бали).

Критерії оцінювання відповіді на теоретичні питання білету:

1. Повна відповідь на питання, яка оцінюється **«відмінно» (40 балів)**, повинна відповідати таким вимогам:

- розгорнутий, вичерпний виклад змісту даної у питанні проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання економічних категорій та законів;
- здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки й узагальнення;
- уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їхні риси та форми виявлення;
- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- використання актуальних фактичних та статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання.

2. Відповідь на питання оцінюється **«добре» (30 балів)**, якщо:

– відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття хоча б одного з пунктів, вказаних вище (якщо він явно потрібний для вичерпного розкриття питання) або, якщо:

– при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами зроблені окремі помилки під час: використання цифрового матеріалу.

3. Відповідь на питання оцінюється **«задовільно (20 балів)»**, якщо:

– відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття чотирьох чи більше пунктів, зазначених у вимогах до нього (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);

– одночасно присутні чотири чи більше типів недоліків, які окремо характеризують критерій оцінки питання;

– висновки, зроблені під час відповіді, не відповідають правильним чи загально визначеним при відсутності доказів супротивного аргументами, зазначеними у відповіді;

– характер відповіді дає підставу стверджувати, що особа, яка складає іспит, не зовсім правильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді.

З урахуванням вищевикладеного результати іспиту оцінюються в діапазоні від **0** до **40** балів для студентів. При цьому, якщо відповіді студента на екзамені оцінені менше ніж на 30%, він отримує незадовільну оцінку за результатами іспиту та незадовільну загальну підсумкову оцінку.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результати поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на іспит.

Загальна підсумкова оцінка не може перевищувати **100 балів**.

Загальна підсумкова оцінка в балах, за національною шкалою та за шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента (див. табл. 12.3).

Таблиця 12.3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
66-73	D	Задовільно	
60-65	E		
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- робоча навчальна програма дисципліни, силабус навчальної дисципліни;
- плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- тези лекцій з дисципліни;
- методичні вказівки до практичних занять для студентів;
- методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
- тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- перелік питань та завдань для поточного і проміжного контролю знань з дисципліни;
- перелік питань до іспиту, завдання для перевірки практичних навичок під час іспиту.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова):

1. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст] : навч. Посіб. /Д.І. Коваленко, В.В. Венгер – К.: “Центр учбової літератури”, 2021. – 578 с.
2. Голюк В.Я. Фінанси, гроші та кредит: навч.посібн. – К.: вид-во КПІ. – 2017. – 340 с.
3. Фінанси підприємств. М.О. Данилюк, І.Г. Фадєєва, Н.Я. Спасів, У.Я. Витвицька, І.М. Данилюк-Черних: Навчальний посібник затверджений вченою радою ІФНТУНГ (протокол від 27.02.2017 р. № 02/572) – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2017. – 188 с.
4. Гроші та кредит [Текст] : підручник / Ільчук П.Г. [та ін.] – Львів : Сорока Т.Б., 2016. – 410 с.
5. Онищенко В.О. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні): підручник – К.: Центр учбової літ., 2016. – 600 с.
6. Оришин Т. М. Фінанси : навч. посібн. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2018. – 332с.
7. Замкова Н. Л. Державні фінанси : [навч. посіб.] / Н. Л. Замкова, І. В. Гнидюк, Ю. А. Романовська ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Вінниц. торг.-екон. ін-т. - Вінниця : Вид.-ред. від. ВТЕІ КНТЕУ, 2015. - 463 с.
8. Удосконалення управління державними фінансами та реформування податкової системи України: монографія / За ред. Т. І. Єфименко. – К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2015. – 446 с.
9. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу: навч. посіб. / М. І. Карлін. – К.: Знання, 2011. – 639 с.
7. Кремень О. І. Фінанси : навч. посіб. / О. І. Кремень, В. М. Кремень. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 412 с.
10. Каламан О. Б. Гроші. Фінанси. Кредит: навч. посіб / О. Б. Каламан, Д. Ф. Харківський. - О.: Фенікс, 2013. - 281 с.

11. Сучасні фінансові ринки: Монографія / Лук'янов В. С. — К., 2013.— 479 с.

12. Гроші та кредит: підручник / [М. І. Савлук та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України М. І. Савлука ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 6-те вид., переробл. і допов. - К.: КНЕУ, 2011. - 590 с.

Допоміжна:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> .

2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

4. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 № 2121-III.

5. Закон України “Про Національний банк України” від 20.05.1999 № 679-XIV.

6. Указ Президента України “Про грошову реформу в Україні” від 25.08.1996 № 762/96.

7. Закон України «Про пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>

8. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу / <http://zakon2.rada.gov.ua>

9. Положення Національного банку України “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”, затверджене постановою Правління НБУ від 29.09.97 № 32а3.

10. Інструкція Національного банку України “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні”, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368.

11. Постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Положення про організацію готівкового обігу і ведення емісійно-касових операцій у банківській системі в особливий період" 05.05.2018 № 51

12. Постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Інструкції щодо організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі" від 22.07.2014 № 435.

13. Постанова Правління Національного банку України "Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру" від 06.08.2014 № 464.

14. Постанова Правління Національного банку України "Про врегулювання ситуації на валютному ринку України" від 20.08.2014 № 515.

15. Постанова Правління Національного банку України "Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України" від 29.08.2014 № 540.

16. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні): підруч. для студентів ВНЗ / В. О. Онищенко [та ін.] ; [за ред. В. О. Онищенко] ; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Юрія Кодратюка. - Київ: Центр учбової літератури, 2016. - 599 с.
17. Венгер В.В. Фінанси : навч. посіб. / В.В. Венгер. – К. : ЦУЛ, 2009. – 432 с. Власюк Н.І., Мединська Т.В. Податкова система: навчальний посібник / Н.І. Власюк. – Львів: «Магнолія-2006», 2009. – 230 с.
18. Довгалюк В.І. Податкова система: навчальний посібник / В.І. Довгалюк, Ю.Ю. Ярмоленко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 360 с.
19. Карлін М.І. Державні фінанси України : навч. посіб. / М.І. Карлін. – К. : Знання, 2008. – 348 с.
20. Карлін М.І. Фінанси України та сусідніх держав : навч. посіб. / М.І. Карлін. – К. : Знання, 2007. – 589 с.
21. Козак Ю.Г. Міжнародні фінанси : навч. посіб. / Ю.Г. Козак, Н.С. Логвінова, В.В. Ковалевський. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2007. – 640 с.
22. Колесников О.В. Історія грошей та фінансів : навч. посіб. / О.В. Колесников, Д.І. Бойко, О.О. Коковіхіна. – 2-ге вид., перероб і доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – 140 с.
23. Теорія фінансів : підручник / За заг. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 576 с.
24. Фінанси підприємства: підручник / Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва, Н.А. Гринюк та ін. – К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2006. – 491 с.
25. Чала Н. Д. Бюджетна система України : навч. посіб. [Текст] / Н. Д. Чала, Л. В. Лазоренко - К. : Знання, 2010. – 233 с.
26. Чвалюк А. М. Правові основи формування державного бюджету України: Монографія [Текст] / А. М. Чвалюк - К.: КНТ, 2011. - 224 с.

15. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. Верховна рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
2. Електронна бібліотека стандартів і нормативів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.e-gost.org.ua>.
3. Інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://liga.net>.
4. Інформаційний канал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subscribe.ru>.
5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
6. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
7. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

8. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
9. Офіційний вісник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ovu.com.ua>.
10. Правова бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uapravo.net>.
11. Професійна юридична система [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>.
12. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.